

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

УДК 664: 301: 574

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПОКАЗНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

**Л.О.МАРМУЛЬ – д. е. н., професор
Ю.В.УШКАРЕНКО – к. е. н., Херсонський ДАУ**

Соціальна сфера ефективного розвитку харчової промисловості, як і агропромислового виробництва в цілому, – це складна сукупність відносин і умов, які забезпечують можливості для всебічного розвитку особистості і продуктивності праці. Вони охоплюють всю різноманітність соціальних інститутів, організацій, установ, пов'язаних із життєдіяльністю людей і включають формування нового економічного мислення, оптимізацію кадрового та трудових ресурсного потенціалу, зміну характеру агропромислової праці; створення системи платних послуг; забезпечення об'єктами та службами соціальної інфраструктури. Практично всі дослідники розвитку харчової промисловості розглядають його соціальну ефективність як ступінь задоволення потреб населення у продовольстві, досягнутий рівень споживання харчових продуктів у розрахунку на душу населення по відношенню до науково обґрунтованого у натуральних показниках та в енергетичному вимірі (кілокалоріях).

На рис. 1 представлена класифікація та групування показників соціальної й екологічної ефективності розвитку харчової промисловості регіону. Серед них виділяються середньодушкове споживання в розрізі основних продуктивних груп; калорійність річного харчового раціону; питома вага витрат в сукупному доході сімей на харчування; споживання населенням основних мікро- та макроеlementів по відношенню до науково обґрунтованих фізіологічних норм. Якщо перші три з названих показників є певною мірою традиційними при оцінці соціальної ефективності, то використання четвертого показника є явно недостатнім. Між тим структура харчування, його збалансування за життєво необхідними поживними

елементами – мінералами, вітамінами, білками, жирами і вуглеводами кардинальним чином впливає на стан здоров'я населення і характеризує якість споживання в цілому. Дійсно, досягнутий рівень споживання в Україні практично відповідає науково обґрунтованим нормам, але це не свідчить про здоров'я населення. Значна його кількість має хвороби ендокринної системи, порушення обміну речовин, збільшилася кількість захворювань на гепатит та туберкульоз. Згідно даних монографічних досліджень, обстежень, періодичних видань, 90% дітей в Україні мають відхилення та проблеми у здоров'ї. Таким чином, на перший план постає проблема не так збільшення обсягу харчування, як збалансування його раціонів за основними поживними речовинами. Якщо у розвинених країнах світу обґрунтовується (і досягається) така структура харчування, де пріоритетними є білки та вуглеводи натурального походження (м'ясо- і молокопродукти, овочі і фрукти, які їх забезпечують), то в Україні необхідний обсяг поживних речовин у середньодушовому споживанні забезпечують хліб і хлібні вироби, картопля, цукор. Таким чином, з огляду на важливість вказаної проблеми, необхідно посилити дослідження саме цього аспекту соціальної ефективності розвитку харчової промисловості як на рівні регіону, так і на загальнодержавному рівні в цілому.

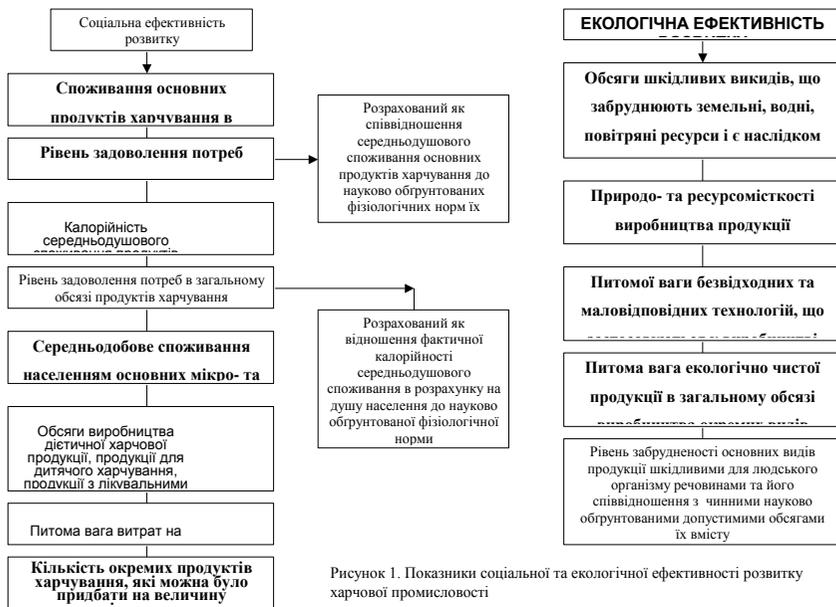

Рисунок 1. Показники соціальної та екологічної ефективності розвитку харчової промисловості

Певну уяву про структуру та якість споживання дає його оцінка по основаних продуктових групах. В укрупненому плані вони мають наступний вигляд: 1) м'ясо і м'ясопродукти в перерахунку на м'ясо, субпродукти; 2) молоко і молокопродукти у перерахунку на молоко; 3) яйця; 4) риба і рибопродукти; 5) цукор; 6) олія; 7) картопля; 8) овочі та баштанні; 9) плоди, ягоди, виноград; 10) хлібні продукти (хліб, макаронні вироби, борошно, крупи, бобові).

Інший важливий аспект оцінки якості споживання стосується споживання дитячого харчування, яке виготовлене за спеціальними технологіями та забезпечує здоровий і повноцінний розвиток дітей. Важливе значення має дієтичне харчування для різних за станом здоров'я та віком груп населення. Тобто у нашому розумінні соціально ефективний рівень споживання продуктів харчування забезпечується не тільки за їх спожитою кількістю та досягнутою величиною калорійності, але й враховує якісне дитяче харчування та дієтичне харчування різних груп дорослого населення.

Критеріальний показник соціальної ефективності розвитку харчової промисловості регіону можна визначити за формулою:

$$E_{\text{схп}} = \frac{\Phi_{\text{хп}}}{H_{\text{хп}}}, \text{ де}$$

$E_{\text{схп}}$ – соціальна ефективність розвитку харчової промисловості регіону;

$\Phi_{\text{хп}}$ – фактично досягнутий рівень споживання харчових продуктів у регіоні на душу населення, ккал;

$H_{\text{хп}}$ – науково обґрунтована фізіологічна середньодушова норма споживання відповідного продукту.

Відзначимо, що вагомою умовою раціонального споживання населення є платіжоспроможність. Відомо, що попит на продовольчі товари зростає в залежності від збільшення доходів споживачів. І навпаки, згідно дії закону попиту, при певних рівних умовах підвищення цін на продовольчі товари призводить до зменшення величини попиту на них. Два названих чинники впливають, таким чином, на структуру споживання, коли споживачі можуть собі дозволити харчування більш калорійними білковими продуктами, або ж (у другому випадку) змушені обходитися хлібними виробами, картоплею, овочами. Їх органічно доповнює закон пропозиції, який характеризує пряму залежність між ціною та обсягом продукції, пропонованої для продажу на споживчому ринку, – з підвищенням ціни відповідно зростає розмір пропозиції, при зменшенні ціни зменшується пропозиція продукції. Названі фактори, а також рівень середньодушового та мінімального доходу населення впливають

на формування мінімального споживчого кошика продуктів харчування. Врахування цієї обставини шляхом співставлення рівня доходів та вартості споживчого кошика дає змогу перейти від середньозважених оцінок соціальної ефективності розвитку переробних галузей до більш конкретних у розрізі соціальних груп населення – маргінальних груп, середнього класу, багатих людей.

Не менш важливе значення, ніж соціальна ефективність, має екологічна та її показники (див. рис. 1). Вона розуміється як здатність харчової промисловості регіону забезпечити виробництво екологічно чистих продуктів харчування, а також раціональне ресурсокористування і охорону довкілля. Згідно цього визначення, до важливих критеріальних показників її розвитку слід віднести питому вагу екологічно чистих продуктів харчування у загальному обсязі їх виробництва у регіоні.

Екологічна ефективність розвитку харчової промисловості регіону залежить від показників загальної екологічної ситуації у регіоні її розміщення; кількості і щільності населення; концентрації великих міст і промислових центрів, розміщення екологобезпечних виробництв; забезпечення прісною водою; екологічного стану гідро- і атмосфери; радіаційної обстановки тощо. Практично всі вони становлять екологічні ризики розвитку та функціонування галузі. На їх подолання повинна бути направлена всебічна екологізація виробництва як основа підвищення його екологічної ефективності. Названа сукупність показників та критеріїв дає змогу всебічно охарактеризувати основні аспекти соціальної та екологічної ефективності регіонального розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борщевський П.П., Ушкаренко В.О., Чернюк Л.Г., Мармуль Л.О. Регіональні агропромислові комплекси України. –К.: Наукова думка, 1996. – 262 с.
2. Дейнеко Л.В. Розвиток харчової промисловості України в умовах ринкових перетворень (проблеми теорії та практики). –К.: Знання, 1999. – 331 с.
3. Савчур-Шекмар Н.А. Шляхи підвищення ефективності розвитку харчової промисловості в Закарпатті (теорія і практика). –К.: Наук.світ, 2000. –117 с.